

Изкуството да храним бебетата

пог съставителството на Мириам Сежер

Университетско издателство
„Св. Климент Охридски“

**Изкуството
да храним
бебетата**

L'art
de nourrir
les bébés

sous la direction de Myriam Szejer
avec la collaboration de Nicole Czechowski

Albin Michel

Изкуството *да храним* бебетата

Съставител **Мириам Сежер**

Превод от френски език *Христина Тодорова*

Под научната редакция на д-р *Моника Богданова*

София • 2014

Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

**Изкуството
да храним
бебетата**

Българска
Първо издание

Научен редактор *Моника Богданова, доц. д-р*

Редактор *Юлия Богданова*

Преводач *Христина Тодорова*

Художник *Борислав Къосев*

Формат 70x100/16 Печатни коли 10,5

Университетско издателство „Св. Климент Охридски“
www.press-su.com

© 2008 Édition Albin Michel

© 2014 Христина Тодорова, преводач

© 2014 Борислав Къосев, художник

© 2014 Университетско издателство „Св. Климент Охридски“

ISBN 978-954-07-3699-0

СЪДЪРЖАНИЕ

Предговор към българското издание	7
<i>Моника Богданова</i>	
Предговор	11
<i>Мириам Сежер</i>	
Част първа: Храненето	
Иконография на кърменето в западната култура: от свещеното към профанното . . .	15
<i>Мари-Франс Морел</i>	
Храненето на бременната жена и изкуството да храниш нероденото си бебе.	26
<i>Филип Корне</i>	
Миризми и вкусове около първите глътки мляко	36
<i>Беноаст Шаал и Елизабет Хертлинг</i>	
Кърменето, или изкуството да подхранваме една връзка	49
<i>Арман Малка</i>	
Кърмене или хранене с биберон: разлики и последици	63
<i>Телма Кореа да Нобрега Кейрос</i>	
Хранителното разнообразие: многообразие и неповторимост	78
<i>Арман Малка</i>	
Афективните храни	92
<i>Борис Сирюльник</i>	
Символичното желание	103
<i>Грасиела К. Крестин</i>	
Амбивалентността	110
<i>Жислен Спекер-Бена</i>	
Отбиването	116
<i>Жан-Пиер Уинтер</i>	
Да отпразнуваме края на отбиването. Относно текста на Жан-Пиер Уинтер	122
<i>Кристи Шийлдс-Аржле</i>	
Част втора: Кърменето в трудна ситуация	
Последици от неадаптираните кърмения	125
<i>Мари Тирион</i>	
„Вкусът на желанието“	135
<i>Катрин Матлен-Вание</i>	
Храненето на бебе в палиативна фаза. Погледът на лекуващи и родители	143
<i>Катрин льо Гран-Себий</i>	

Бебетата във вихъра на войните и глада	150
<i>Сесил Бизуерн и Каролин Уилкинсън</i>	
Анекс. Еволютивен и трансгенерационен произход на болестите при възрастния. Роля на епигенетиката.	154
<i>Клодин Жюниен</i>	
За авторите	166

Предговор към българското издание Изкуството да не-храним бебетата

Ако гладът не е проблем, то яденето не е решение

Анонимен автор

Някои деца се описват като „злояди“, други – като „лакоми“, трети – нямат апетит. Все очертавайки се като проблемни в храненето и с храната. Много често не се търси причината, историята на това състояние. Особено когато се вярва, че обилното хранене е гарант за здраве и дава сили, които преборват всяка болест. Всъщност апетитът (от латински: *appetitus* — стремление, желание), разбран като естествено отношение към храненето, е свързан не само с удовлетворяването на усещането за глад, но може да бъде назван и като Желание за общуване, сигнал за възникнали (често шифровани чрез него) усещания, код.

За бебетата, посрещнати в света първо от специалистите в неонатологията, преживяното в условията на реанимация, храненето със сонда, със спринцовка поставят редица въпроси – стомахът се запълва много бързо, количеството е колкото друг рецептурно е избрал. В условията на спешност липсва усещане за хранене, засищането е почти мигновено. Здравето (изписването) настъпва при достигане на 2,200 кг – всички усилия са насочени към това. Дори и вкъщи инерцията продължава – колко грама наддава, буденето за хранене, плачът. Сякаш Бебето не съществува – то е уста, която трябва да бъде напълнена. Страхът за живота му (инсталиран от думите на съмения и неразбираеми фрази за състоянието на бебето в кувъза, в кислородната палатка) е толкова поглъщащ, че преминаването през него често отнема години. Той не може да бъде поет и поради липсата на квалифицирани психолози, психоаналитици в родилните отделения и в неонатологиите. В България сме в началото на историята за промяна на отношението и грижите за бебетата – отвъд алгоритъма и инструкцията за отглеждане и професионализъм, които описват единствено механизми, без да дават възможност и свобода да се усети бебето.

Колко често обаче е подобна ситуацията и извън спешността да се спаси Живот. Майките, бабите, роднините – всички притежават истината за Бебето и знаят вместо него, според собствения си опит, уменията, страховете, според традициите. Плачът-език на бебето често се свежда до: „Искам храна!“. А би могло да означава: „Искам да ме гушнеш, боли ме“, „Не ми е приятно така“ и т.н. Да, бебетата говорят и именно да говорим с тях е изкуство, което ни провокира – лично, професионално, родово. Всъщност често се оказва изкуство да не-храним бебето, да сме сензитивни към времето, което му е необходимо,

за да усети процеса на хранене и вкуса на храната, да не-приеме миризмите. Малцина майки знаят, че бебето, преди да преглътне, прави 2–3 всмуквания – необходимо е да се заслушат, да усетят (и себе си).

Когато се настоява бебето/детето да яде, дори и да не е гладно, тогава то „заживява в желанието на другия“, стреми се да му се хареса, да удовлетвори очакванията и да се остави да бъде дресирано. Затруднява се постепенното му разбиране, че има определено време за ядене, че може да избира храната (избор, свързан и с храненето на майката по време на бременността) и да „разбира“ тялото си.

Когато темата за „трудното хранене“ се превърне в общуване – тогава бебето/детето намира начини да провокира и да намира внимание (несъзнавано). Храненето е естествен процес и ако то се остави на естествената свобода – само ще поиска. Много често отказът от хранене е свързан с прекаленото настояване. Това означава специалистите (и родителите) да са преминали през тревогата си и илюзията, че колкото повече яде – толкова по-здраво ще бъде. Ако приемем, че детето е решило да се роди – може би ще е по-лесно да го оставим да продължи да живее.

Когато храната се превръща в утеха, тя е и „глад за другия“ – заместител на (усещането за) липсата на обич. Може да е и на мястото на мълчанието, прикриващо нещо неизказано.

Родителите често награждават детето с храна, когато страда и му е тъжно – в по-късен период това води до преяждане, за да се успокои.

Въпросът за храненето е провокация и към специалистите, към родителите – невъзможно е да бъде здравословен режимът на хранене за детето, ако всички около него не приемат с убеденост, че е добър.

Така се получава едно противоречие – от една страна е майката (изключително зависима), но от друга – тя е *експерт* в грижите за детето. За някои специалисти е трудно да допуснат тази противоположност и в резултат на това се опитват да влияят на процеса на хранене, на грижа. Такава ситуация често води до затруднения в процеса на хранене.

Освен това специалистите също изпитват различни чувства и настроения, вероятно им е трудно да гледат как детето, приближено към гърдите, губи време напразно. Искат им се „да пхне зърното в устата на детето“ или да натикат устата на детето към майчината гърд, като е ясно, че в отговор на това то ще се отдръпне.

Тук трябва да си припомним и думите на Д. Уиникът (Winnicott, D. Winnicott on the Child. Cambridge, 2003): „Почти всички майки (в голяма или малка степен) изпитват чувството (несъзнавано), че са откраднали бебето на своята собствена майка. Това чувство е свързано с играта на „майка-дъщеря“, със сънищата и фантазиите, които са имали в своето детство, когато техният баща е бил идеал за прекрасното. Затова в някои случаи жената може да почувства – а в някои случаи е *длъжна* да почувства, че медицинската сестра,

акушерката е отмъщаващата майка, която е дошла, за да ѝ отнеме детето. Медицинската сестра няма какво да направи в случая, но би било много полезно, ако тя се постарее да не взема (в прекия смисъл на думата) детето от майка му, лишавайки я от естествения контакт с него. Или още по-добре – само да донася на майката загърнатото дете за хранене. Нещо, което не е прието в наши дни, но до неотдавна е било практика.“

Авторите ни откриват разнородни полета за размисъл по въпроси като: „Означава ли здрав добре нахранен? Или здрав означава понесъл глада? Оpozнал тялото си, пре-открил различни вкусове? Пожелал общуване?“

През ключовите думи: бременност, сензитивност, връзка, хранене, храна, вкус, Желание, афективност, кърмене и отбиване – авторите ни дават различни гледни точки, „говорейки на един език“ – този на психоанализата.

Книгата е насочена към широк кръг читатели – не само към специалисти (лекари, неонатолози, акушери, медицински сестри, психолози, социални работници, педагози и т.н.), но и към родители, към всички, които имат смелостта (да опитат) да пре-напишат поговорки като: „Храната! Преди всичко храната, защото храната прави борбата!“, „Глад не види нищо освен хляб“, „Голям залък хапни, голяма дума не казвай“. И дори да не успеят да повярват, че думите на Мигел де Сервантес „Гладът е най-добрата подправка на света“ са валидни и днес – да пре-открият общуването с бебето и детето чрез повода ХРАНЕНЕ.

**доц. д-р Моника Богданова,
психотерапевт**

Предговор

Мириам Сежер

Храненето на едно бебе е очевидност и неотложност. Необходимо ли е написването на такава книга, която би могла да ни накара да предположим, че съществува проблем? Всъщност темата широко надминава измеренията на храненето, тя засяга регистрите на съзнаването и несъзнаването, историята и предисторията ѝ, социокултурното ѝ вписване – цяло едно изкуство. Именно това е накарало „Каузата на бебетата“, асоциация с мултидисциплинарна дейност, обединяваща специалисти в областта на периналността и най-ранното детство, да му посветят семинар и да съберат в това издание приносите на първите в съвременното изследване на храненето практикуващи лекари, теоретици и учени. С разнообразието на подходите си текстовете, събрани тук, позволяват на читателя да обогати разсъжденията си, като отварят пред него нови пътища. Защото, усъвършенствайки познанията си, можем да опитаме да подобрим посрещането, което отреждаме на новородените, и уважението, което им дължим.

Човешкият плод може би не познава глада, такъв, какъвто ние го усещаме. Благодарение на пъпната си връв и на плацентата той е способен да черпи от майчината кръв всичко, което му е необходимо, в момента, в който му е необходимо. Майката привилегирова неговите нужди, понякога дори за сметка на своите собствени, както ни го доказват тези чудесни бебета, родени от майки с тежка форма на анорексия. Ако не изпитва глада в истинския смисъл на думата, плодът може най-вероятно да изпитва усещане на недостиг, свързан с евентуални липси у майката или недостатъчност на функционалността на връвта. Знаем, че областта на устата се формира постепенно; ехографията ни показва как по време на бременността ембрионът поглъща околоплодната течност, опитва я, смуче палеца си, плези език, суче, приготвя се в известен смисъл за храненето през устата. Така той организира нагонната си сфера, която при раждането му ще е центрирана върху оралността.

Основният въпрос в началото на живота на бебето е нуждата от кърмене. Щом то е в състояние бързо да изкрещи така силно, за да поиска да яде, значи незадоволяването на искането му за него е синоним на отчаяние, на смъртна заплаха. Ситостта ще му върне пренаталните успокоителни усещания и ще му достави чувство за непрекъснатост, за благосъстояние и увереност в себе си, като така създава някои от основите на първичния му нарцисизъм. При тези условия как най-добре да се справим с това положение, да превърнем храненето на едно бебе в развиващо и структуриращо в измерението му на обмен удоволствие, сърдечност и необходими фрустрации? Именно това засяга Мари Тирион, цитирайки Амели Нотомб: „Впрочем съществува ли глад само

за храна? Може ли стомашният глад да не е израз на един общ глад? Под глад разбирам ужасяващата нужда от нещо, изпитвана от цялото същество, мъчителното усещане за вакуум, стремежът не толкова към утопичната насита, колкото към простата реалност – там, където няма нищо, да се появи нещо.“¹

Всъщност в света след раждането малкият човек открива глада и с него постепенно зависимостта от другия по отношение на оцеляването си. Гърдата става обект на оралния нагон. И както казва Жан-Пиер Уинтер, „тревожността у бебето при загубата на този обект-гърда (който може да бъде биберон) засяга по-малко обекта-гърда, отколкото млякото, което е вътре. Първичната и реална тревожност у бебето е гърдата да не пресъхне. То обаче не може да проумее, че гърдата може да пресъхне поради причина, различна от тази, че то я суче.“

Но ако детето очевидно има нужда да бъде хранено, за да се развива, за да се изгради, трябва му „афективна“ кърма според идеята, развита от Борис Сирулник, подхваната от Катрин Льо Гран-Себий и Катрин Матлен, за рисково недоносените и за бебетата, засегнати от тежки патологии. Защото не храним бебето само с мляко. Значителен брой орални патологии и патологични зависимости като яденето на нокти, смученето на палеца, тютюнопушенето, дрогата и алкохолизма, предполагайки, че водят началото си от храненето в първите дни от живота, зависят без съмнение от качеството на общуването между майката, бащата и детето през игрите на идентификация.

Двойката избира естественото кърмене или храненето с биберон в зависимост от много различни фактори, а изборът ѝ отговаря на най-доброто решение в този момент за това дете и за тези родители. През 60-те години беше обичайно да се заклеят майките, които кърмят. Лекарската колегия тогава хвалеше свойствата на хуманизираното мляко с такава настойчивост, че значителен брой жени се оказаха лишени от удоволствието от едно, все пак наистина желано кърмене. Днес майчиното мляко е горещо препоръчвано като основна предпазна мярка срещу всички непредвидености на растежа на кърмачето и тази господстваща тенденция е причина за пробуждането у тези, които не биха направили такъв избор, за една вина без изход. Оправдаването на храненето може да предизвика опустошения, когато е използвано като средство за натиск върху жените. Не можем, обяснява Жислен Спекер-Бена, „да разделим либидната композанта от хранителната функция, върху която тя се крепи“, което подчертава, че кърменето не е необходимо условие за успешното полагане на грижи за дете в ранна възраст и че този натиск спъва майките и децата им.

Майчиното мляко се приспособява по състава (който се изменя по време на сученето и по време на растежа) и по количеството си (тъй като то е по-малко, когато бебето е недоносено) към развитието на този, за когото е предназначено. Майчиното кърмене позволява на детето да запази връзката между пренаталния

¹ Нотомб, А. Биография на глада. Превод от френски: Светла Лекарска, 2010.

и постнаталния си живот, давайки му усещане за приемственост. Възприятията, които е запомнило по време на бременността, миризмата на майка му, тази на нейната гръд, отчасти същата като тази на околоплодната течност, гласът ѝ, ударите на сърцето ѝ, топлината на тялото ѝ, съчетани с емоциите, които са свързани с тях, му позволяват да се ориентира и да се чувства в безопасност в хаоса на първите мигове от живота. Именно в тази обърканост се появява гърдата. Мамилата е най-умният биберон, защото умее да реагира в зависимост от различните движения на сученето на детето. Умее да не дава мляко при някои видове настойчиви искания на бебето, като при все това продължава да задоволява нуждата му да суче, когато по време на храненето, детето прави паузи, които позволяват на стомаха му постепенно да се изпразва.

Със завръщането на тенденцията майчиното кърмене е така препоръчвано днес, че СЗО поставя етикет „Болници – приятели на бебето“ на тези, насърчаващи кърменето. Майка, която, както често се срещат такива в някои страни, живее много далеч от всеки център за грижи и в условия на крайна бедност, поставя в опасност живота на детето си, ако не го кърми. Разбираме, че трябва да бъде опитано всичко, за да се насърчи кърменето в тези райони. Но във Франция, ако желаят, жените напълно спокойно могат да изберат изкуственото кърмене. Тогава да се въздържаме да хвалим безусловно практики, без да държим сметка за невротичните или социалните параметри на индивидуалните избори. Когато на въпроса: „Как сте кърмили детето си?“ доста жени отговарят: „Не съм го кърмила“, защото не са го кърмили от гърда – това е много красноречиво. Манталитетите също се изграждат в езика (в речта, в думите) по време на развитието. Вината и вредните ѝ последствия могат да се настанят там.

Хвалим го също, защото днес, за щастие, разделяме възможно най-малко майките и бебетата, докато тази практика винаги е съществувала, засягайки постепенно всички социални класи, както ни показва Мари-Франс Морел, историк. Отвъд икономическата необходимост за тези, които работеха, и модата за другите, вероятно едно коварно и неказано потискане е в основата на впечатляващото разпространение на тази практика. Етиката, социалните условности, религиите, ревността на мъжете и тяхната жажда за власт над жените са допринесли за това да ги накарат да оставят друга да кърми детето им, да ги лишат от тази сексуална наслада, която им доставя кърменето, което вероятно е било възприето повече или по-малко съзнателно като форма на непристойност. Франсоаз Долто първа се осмелява да говори за това толкова особено удоволствие, доставено от детето по време на сученето, чрез тази единствена нишка, която поддържа плътската връзка пред погледа на другите – изграждането, започнало по време на бременността, удоволствието, което продължава.

От своя страна кърмачето, което е открило удоволствието от оралността при обмена с майка си, ще влезе в досег със света най-напред чрез устата. То знае да суче, като се роди, отваря уста, когато се съсредоточава, за да слуша, плези език и постепенно ще поднася към нея всичко, което го интересува.

Това е основната му ерогенна зона, първото място, където ще се съсредоточи неговата жизнена енергия след раждането. Така се организира първото нагонно движение.

Знаем, че ранното кърмене още в родилната зала благоприятства неговото добро протичане впоследствие. Едно новородено, оставено спокойно върху корема на майка му, намира самò пътя към гърдата за по-малко от час, като открива лицето ѝ в сигурността на сетивния си свят. Но в името на интереса на детето твърде често се случват практики (чиито близки и отдалечени във времето вреди трудно могат да бъдат оценени) да застрашават и да разстройват майката и детето. Така, като дадем на новороденото преди първото кърмене да пие, ние не му даваме просто малко вода – като му даваме биберони с изкуствено мляко преди лактацията, може да разстроим понякога по необратим начин постепенното приспособяване, необходимо на майката и на детето за успеха на начинанието. Ето така практиките на отглеждането на дете в най-ранна възраст и на педиатрията през бременността понякога са в основата на провали при кърменето и разделите майка–бебе. Но дали детето е кърмено или хранено с биберон, няма значение от момента, в който изборът е приспособен към действащите лица и техните приоритети, в който и двамата са доволни от него. Важна е свободата и гъвкавостта на практиките благодарение на едно по-добро познаване на залозите и техниките. Кърменето на детето зависи само от техниката – дълбоко свързани с него са и въпросите на несъзнаваното. Майчината любов няма нищо общо с метода на привилегированото отглеждане в най-ранна възраст. Изоставянето на бебе е понякога акт на любовта на майката, тази, която бие детето си, също може да го обича, а тази, която го тъпче, не го прави непременно от любов. Кърменето не прави от жената „добра майка“. Но справедливо е обществото да насърчава пълноценното развитие на тези, които са го избрали. Далеч от това да е компетенцията единствено на специалистите, педиатрите, акушерките, детегледачки, кърменето се вписва в социоисторическото наследство и семейната история, в потомството, заедно с всичко, което то предава, в казаното и неказаното, в не добре затворените рани, готови да се отворят отново.

Както пише педиатърът Арман Малка: „Кърменето препраща майката към способността ѝ да поддържа живота, след като е носила и хранила бебето си в утробата си. Тя естествено иска да предложи най-доброто от себе си в тази мисия и да се обгради с най-добрите съвети. Лекарят, придружавайки я, трябва да внимава и да ѝ отстъпи полагащото ѝ се място, да я подкрепя и да я убеждава, защото тя познава по-добре от когото и да било нуждите на бебето си и какво е най-подходящо за него. Речта му трябва да активира доверието на майката в нея самата и в детето ѝ. Медицинското знание, въпреки че просветлява, не трябва да си присвоява изкуството на кърменето на едно бебе. Това изкуство е първо на майката, но също и на бебето, което я кърми на свой ред.“